

dzieckim i Stanami Zjednoczonymi, względnie między Polską Rzeczypospolitą Ludową i Francją.

Dr Janicki omówił w swym referacie problematykę reperkusji układu z 7 grudnia 1970 r. między NRF i Polską w systemie prawnym NRF. Stwierdził przy tym, że Republika Federalna w wielu wypadkach nie wyciągnęła jeszcze w odniesieniu do swego ustawodawstwa właściwych i koniecznych konsekwencji z układu z Polską i z innych układów, jakie weszły w życie w dniu 3 czerwca 1972 r. Pomijając kwestię niektórych przepisów konstytucyjnych, chodzi tu zwłaszcza o ustawodawstwo dotyczące tzw. przynależności państwowej (obywatelstwa), a także o różne inne przepisy prawne o zabarwieniu rewizjonistycznym.

Ożywiona, wszechstronna i interesująca dyskusja dotyczyła m. in. zagadnień zasad bezpieczeństwa oraz współpracy państw o różnych ustrojach społecznych w Europie, problemów realizacji zarówno układów podpisanych w 1970 r. w Moskwie i w Warszawie, jak i czterostronnej umowy w sprawie Berlina Zachodniego, kwestie ideologicznej walki klas i współpracy kulturalnej, a także innych problemów państwowo- i międzynarodowopravných.

Dyskusja, w której toku interesujące komunikaty przedstawili — ze strony Instytutu w Lipsku: prof. dr Wolfgang Menzel, doc. dr Ekkehard Lieberam, doc. dr habil. Manfred Premssler, doc. dr Rolf Meissner, dr Erhard Hexelschneider i dr Hans Ivens, a ze strony Instytutu Zachodniego w Poznaniu: dr Antoni W. Walczak, mgr Krystyna Sikorska, mgr Maria A. Brymas, mgr J. Muszyński i mgr Z. Jaśkiewicz, wykazała ponadto współdziałanie różnych dyscyplin naukowych, służyła dalszemu podniesieniu kwalifikacji uczestników konferencji oraz pozwoliła młodym pracownikom naukowym zaprezentować wyniki własnych badań.

Obydwa instytuty, poznański i lipski, już od dłuższego czasu łączą ściśle kontakty, które dzięki ostatniemu wspólnemu kolokwium zostały jeszcze bardziej umocnione. Przewiduje się, iż sprawozdanie z obrad zostanie w najbliższym czasie opublikowane w obu krajach.

L.J.

MIĘDZYNARODOWE SYMPOZJUM SŁAWISTYCZNE W WARSZAWIE

Wydarzeniem, które przyciągało uwagę naukowców w początkach września 1972 r. było międzynarodowe sympozjum przygotowane wspólnie przez Instytut Badań Literackich PAN i Polski Komitet do Spraw UNESCO na temat: *Humanistyczne i społeczne wartości literatur słowiańskich*. Sympozyjum zorganizowano w Warszawie, z udziałem uczonych z całego świata; było ono okazją do skonfrontowania wielu poglądów oceniających znaczenie piśmiennictwa narodów słowiańskich w ogólnosiwiatowym dorobku kulturalnym, a jednocześnie umożliwiło bezpośrednie zetknięcie sławistów z różnych krajów. Sympozjum zwołane pod auspicjami tak eksponowanych instytucji, zapewniło udział w obradach najbardziej znanych przedstawicieli słowianoznawstwa światowego; poza sławistami z krajów słowiańskich przybyli również reprezentanci slawistyki rumuńskiej, węgierskiej, norweskiej, fińskiej, szwajcarskiej, brytyjskiej, NRF i NRD, Stanów Zjednoczonych, Kanady, Indii, Egiptu i Japonii.

Problematykę referatów i komunikatów wygłoszonych w czasie sympozjum podzielić można na następujące grupy:

1. Referaty zajmujące się znaczeniem literatury rosyjskiej (a także ukraińskiej i białoruskiej) oraz recepcją kultury i literatury rosyjskiej w świecie.
2. Prace dotyczące literatury polskiej.

3. Rozprawy omawiające ogólnie miejsce kultury i literatury narodów słowiańskich w światowym życiu duchowym.

4. Studia poświęcone piśmiennictwu czeskiemu, słowackiemu i południowosłowiańskiemu.

Najliczniej reprezentowaną grupą referatów i komunikatów był pierwszy z wymienionych zespołów tematycznych. Wynika to ze znanego skądinąd faktu, iż slawistyka w krajach niesłowiańskich koncentruje się przede wszystkim na problemach rosyjskich. Niemniej nie były to prace zbyt interesujące, poza studiami zajmującymi się odbiorem kultury i literatury rosyjskiej w innych krajach, jak np. Gopala Haldara z Indii pt. *Wyobrażenia Hindusów o kulturze Słowian, ich charakterze etnicznym i misji dziejowej* omawiające w istocie wyłącznie recepcję kultury i literatury rosyjskiej w Indiach, G. Kjetsaa z Norwegii pt. *Michał Lermontow w krajach skandynawskich*, Z. Zöldhelyi-Deak z Węgier pt. *Rosyjsko-węgierskie stosunki literackie w XIX w.* czy specjalistyczny komunikat Abdel Aziz Mohameda z Egiptu pt. *Z problemów przekładu literatury rosyjskiej na arabski*.

Dla słuchaczy polskich reprezentujących różne specjalności, a więc slawistów, polonistów, historyków kultury i literatów, najciekawszą częścią sympozjum był drugi dzień obrad (9 września) a ściślej, popołudnie tego dnia, kiedy to skoncentrowano się nad problematyką literatury polskiej. Tak więc temu fragmentowi obrad poświęcić należy nieco uwagi, przede wszystkim ze względu na liczne walory wygłoszonych wówczas wypowiedzi, reprezentujących nieraz bardzo wysoki poziom naukowy. W tym miejscu należy dodać, że sympozjum otwierał jeden z referatów tej właśnie grupy tematycznej; było to studium S. Treugutta pt. *Literatura w Polsce wobec losu narodu i w perspektywie wartości uniwersalnych*.

Pierwszy z referatów „polskiego popołudnia”, S. Graciotti z Włoch omówił temat: *Dążenia patriotyczne i humanistyczne wartości literatury polskiej*. Referat ten rozważał trudny problem patriotycznych treści piśmiennictwa polskiego i przyjęcia ich oraz rozumienia przez czytelnika nie polskiego. Autor starał się wskazać, iż w literaturze polskiej, poczynając od Kochanowskiego nie ma sprzeczności między motywem głębokiego patriotyzmu a nurtem humanistycznym. Sprzeciwiał się tym samym tradycyjnemu niejako ukazywaniu piśmiennictwa polskiego jako skoncentrowanego wyłącznie na rodzimej problematyce narodowej, a przez to hermetycznego dla innych narodów. Graciotti ukazał, jak w istocie głęboko humanistyczny w swej treści jest patriotyzm literatury polskiej i jak należy pojmować ten aspekt naszego piśmiennictwa, przy czym referat jego świadczący o wielkiej erudycji autora bardzo subtelnie przedstawił tę skomplikowaną kwestię. Slawista włoski wywiązał się ze swego zadania w sposób godny najwyższego uznania, czego dowodem była długo-trwała owacja słuchaczy. Graciotti jest reprezentantem nurtu slawistyki włoskiej, który wywodząc się od prac profesora Mavera, koncentrował i koncentruje się nadal przede wszystkim na sprawach polskich. Innym, ciekawym dowodem żywotności tego nurtu w slawistyce włoskiej był referat A. M. Ripellino pt. *Cudowność w literaturach słowiańskich — z uwzględnieniem polskiego powieściopisarza Bruno Schulza*.

Drugi referat „polskiej” części obrad prof. W. Weintrauba (Stany Zjednoczone) zajął się kwestią: *Religia Kochanowskiego, a polska kultura renesansowa*. Autor — jeden z najwybitniejszych znawców problematyki polskiego Renesansu i polskiej literatury tego okresu, wychodzi w swym studium z założenia, iż poglądy religijne Kochanowskiego trudno jednoznacznie zakwalifikować jako protestanckie czy katolickie. Poeta, który był protestantem, później zaś opowiedział się po stronie katolicyzmu, swoimi zapatrywaniami religijnymi przekracza granice wielu doktryn

religijnych, nawet chrześcijańskich, stając się wreszcie swoistym deistą. Nie wpływa to jednak na popularność i ocenę jego twórczości u współczesnych poecie, zarówno u protestantów, jak i katolików niezmiernie entuzjastyczną. W ocenie referenta stanowi to najlepsze potwierdzenie pełnej humanizmu atmosfery, w jakiej rozwijała się twórczość Kochanowskiego a także świadectwo uniwersalnego charakteru jego poezji.

Problem: *Rola Mickiewicza, inspiratora romantyzmu społecznego wśród współczesnych mu pisarzy francuskich* zajął się Z. Markiewicz z Francji. Dodajmy, że w programie sympozjum znalazł się referat rozważający problem zbliżony tematycznie, a mianowicie R. K emballa (ze Szwajcarii), *Hercen, Michelet i Legendy demokratyczne północy*. Prace te uzupełniały się więc niejako ukazując ogólnie stanowisko pisarzy francuskich wobec problemów Polski i Rosji w XIX w. a także wobec literatury i publicystyki politycznej obu krajów.

Jednym z ciekawszych referatów była praca N. Király z Węgier pt. *Typologia polskiego dramatu romantycznego (Słowacki-Norwid)*. Problem przedstawiony w tytule ukazany został na szerokim tle rozważań teoretycznych dotyczących polskiego dramatu romantycznego, a także dramatu europejskiego. Autorka traktując dramatopisarstwo Słowackiego jako „doskonałe wcielenie polskiej koncepcji dramatu” ocenia jednocześnie twórczość dramatyczną Norwida jako „przezwytyczanie romantycznych koncepcji sztuki”. Według jej opinii „dramatopisarstwo i teoria Norwida spełnia rolę, którą w innych literaturach europejskich (...) pełniła w XIX w. proza powieściowa”. Należy podkreślić wysokie walory referatu młodej slawistyki węgierskiej: dużą erudycję, znajomość problematyki polskiej literatury romantycznej, zwartość i jasność wyводу.

Z. Folejewski z Kanady przedstawił referat pt. *Maria Dąbrowska i jej prawda o człowieku*, akcentując przede wszystkim wartość głębokiego humanizmu zawartego w utworach pisarki i dochodząc do następujących wniosków:

„Epickie cechy w dziele Dąbrowskiej, jak: odpowiedni dystans i obiektywność, a jednocześnie współczucie i optymistyczna afirmacja życia przy jego nieustannym, wzajemnym oddziaływaniu na siebie zmian i ciągłości, trzeba specjalnie podkreślić jako ważny element rozwoju prozy w Polsce. Wartości te ujęte w szerszej perspektywie literatury światowej umieszczają pisarkę polską na poziomie takich pisarzy, jak Joseph Conrad lub John Galsworthy w Anglii, Tomasz Mann w Niemczech lub Sigrid Undset w Skandynawii”.

Dla osób interesujących się zagadnieniami slawistyki niemieckiej niewątpliwie ciekawe były dwa referaty: H. Olschowsky'ego z NRD pt. *Poezja polska na tle literatury światowej XX w.* oraz W. Lettenbauera z NRF na temat: *Jednostka i społeczeństwo jako tematyczna osnowa czołowych utworów literatury rosyjskiej*. Omówienie obu tych referatów obok siebie uzasadnione jest faktem, iż reprezentują one dość typowe zainteresowania slawistyki w dwóch państwach niemieckich, wskazać więc można na pewne różnice je lub upodabniające cechy.

H. Olschowsky ograniczył się właściwie do przedstawienia poezji polskiej na tle poezji niemieckiej XX w., co nie wpłynęło jednak na zubożenie problematyki. Omawiany referat był interesujący w równej mierze dla slawistów, polonistów i germanistów, jak i krytyków czy literatów. Autor przeprowadził w nim próbę porównania poezji polskiej, od okresu Młodej Polski do czasów najnowszych, z poezją niemiecką tej doby, kładąc szczególny nacisk na nurt poezji społecznej i politycznie zaangażowanej. Referat ten będący przykładem zainteresowań polonistycznych slawistów NRD wskazuje, iż chętnie podejmują oni problematykę literatur słowiańskich w porównaniu z piśmiennictwem niemieckim i że ów komparatystyczny nurt jest w pracach slawistycznych NRD dosyć wyraźnie zarysowany.

Referat W. Lettenbauera był próbą analizy literatury rosyjskiej od Łomonosowa do Czechowa, pod kątem przedstawienia w niej stosunku jednostki do społeczeństwa, z szerokim uwzględnieniem problematyki moralnej, psychologicznej i socjologicznej. Można więc uznać, że praca ta w pewien sposób koresponduje z tematyką studium Olschowsky'ego, jest to jednak rozprawa rusycystyczna będąca typowym przykładem zainteresowań tego zasłużonego slawisty zachodnioniemieckiego. W slawistyce NRF przeważają badania rusycystyczne i stąd reprezentatywny referat zachodnioniemiecki, wygłoszony na sympozjum warszawskim, dotyczył przede wszystkim zagadnień rosyjskich.

Jak już wspomniano, trzecią grupę referatów warszawskiego spotkania slawistów stanowią studia poświęcone ogólnosłowiańskim problemom kulturalnym i literackim. Wymienić tu należy między innymi prace: T. E c k m a n a ze Stanów Zjednoczonych pt. *Wspólne tematy i cechy modernizmu słowiańskiego*, K. Horálka z CSRS, *Znaczenie i międzynarodowe związki folkloru słowiańskiego*, M. M. Gajda-ja z ZSRR, *Odbicie ludowych poglądów etycznych w folklorze słowiańskim*. Czwarta grupa tematyczna, również stosunkowo nieliczna, dotyczyła kwestii czesko-słowackich i południowosłowiańskich.

Ogólnie rzecz biorąc, o wrześniowym sympozjum slawistycznym w Warszawie powiedzieć można, iż było ono ważną imprezą naukową i kulturalną, dającą okazję do porównania poglądów slawistów z wielu krajów świata na znaczenie wkładu literatur słowiańskich w kulturę ogólnoludzką. Jak można chyba było oczekiwać i jak należy sądzić z przedstawionych na sympozjum referatów, ciekawsze w takiej ocenie literatur słowiańskich były prace slawistów z krajów niesłowiańskich. Uzasadnienia tego faktu szukać należy w tym, iż mogą oni w tej mierze wydawać opinie z perspektywy odbioru kultury i literatury narodów słowiańskich w danym kraju oraz pod kątem przejścia przez określone społeczeństwo najwartościowszych elementów życia duchowego Słowian jako pierwiastków uniwersalnych dostępnych dla wszystkich narodów i kręgów kulturowych.

Trzeba również podkreślić, że zwołanie i przeprowadzenie sympozjum było dużym osiągnięciem organizatorów. Obrady przebiegały w atmosferze dalekiej od nastroju podobnych imprez — nie były zawężone do suchej wymiany poglądów i opinii. Słuchacze przyjmowali bardzo gorąco i serdecznie niektóre z wygłoszonych referatów, dostarczających przemyśleń i refleksji z bardzo obszernego kręgu zagadnień nie tylko ściśle słowianoznawczych.

Tadeusz S. Wróblewski